

LA DONSAYNA.

Número 9.

26 de chiner de 1845.

VA EN TOTA FORMALITAT.

Entre atres anònims que ham resibit despues que en lo número 5 parlarem contra els que mos habien enviat desde que publicarem el prospecte, mos han escrit alguns amics sent á Nap-y-Col moltes reconventions amistoses perque tractá molt mal als seus paisans en lo dit article, aconsellanli que no fasa cas de ningun anònim, y preguntanli com es que se mostra tan resentit contra el seu país, cuant deu saber que la gran machoria dels homens de bon cap y bon chuí l' apresien francament, y li donen tota la con-

siderasió que se mereix. Asó en sustansia venen á dir les cartes; y Nap-y-Col que creu compendre y distinguir cada cosa per lo que val en sí, dóna á tots, als amics y enemics, als cuerdos y als tontos, als chuisiosos y als locos, als que tenen algun sentit complet y als que no en tenen ningú, als que chusguen les coses en chustisia y als que de tot parlen mal, la contestació siguiente:

Yo sé que de un anònim ningú deu fer cas, que deu despresiar-se, y mes cuant está ple de bestiaes y descaros que demostren la intensió y mala criansa del que l' ha escrit; pero cuant no es sols un anònim sino molts; cuant en ells veu u repetides totes aquelles coses que ha reprobat en les chents tota sa vida, y que chustifiquen la maledisensia, l' esperit de desacreditar lo que discredit no mereix; cuant se veu en ells la malignitat y la complasensia que tenen moltisims en pensar y parlar mal de tot, defec tes publics que neguen hasta la evidensia la sivilisació, la educació popular y el bon instint sosial y politic del seu pais, entones no pot u despresiaro, no pot deixar de fer cas de lo que mes li toca, per que me toca á mi sempre poc ó molt tot lo que siga vergoñós ó desfavorable al meu pais, y en este sentit, vach á dir la veritat; no tota.

Yo estrañe que s' hachen resentit del meu article en cuestió alguns homens de bon cap y bon cor, perque debien supondre que en ells no s' enten lo que no els toca per ninguna raó: yo se y saben tots que en Valensia y en lo seu reine hiá personnes de bona educació, de bona sosietat, de illustrat enteniment, de exselents cualitats y dignes del apresi y distinció dels homens instruits y sensatos de tots los paisos; pero no per aixó me negarà ningú, ni ells mateixos, que Valensia, com casi totes les ciutats y pobles de Espanya, está plagada per la maledisensia; que entre la machoria dels seus habitats domina eixe esperit abominable que destruix la bona armonia, la

bona intelichensia y franca relasió que sá apresiable la sosietat en totes les nasions; d' eixe esperit de pensar mal y parlar mal de tot, que destruix cuant puga incontrarse de bó y gran entre els homens; perque, mentres la cultura, la educació provinsial, ya que la nasal no se coneix en España pera afrenta y mengua dels espanyols que tenen la calamitat de pensar, considerant que estem en lo sigle 19; mentres la verdadera ilustrasió no estinguixca eixe esperit ponsonós de destruïr tot per malignitat, per enveja y per la complasensia dc fer mal y dir mal de tot,ificantse á retraireli á tot lo mon les coses mes sagradas que perteneixen á la vida pribada de cada home, no es posible que hiacha sosietat, que hiacha vida, que hiacha considerasions pera el merit, pera la apliació, pera el talent y pera la honrades; en una parauila, no es possible que el home sensato y honrat, y molt meñs el de alguna ilustració y merit puga vinre, lo que s' enten per viure en sosietat.

Baix d' estos presedents, que reduixen la sosietat á una guerra continua, raquitica, miserable y repugnant de pures personalitats, pot calcularse cuantes y que coses haurá dit dels redactors de la *Donsayna* la malignitat, la chismografia y el charlatanisme tan arraigats en la *meua patria madastra*: pero entre tot, (y vach á parlar clar) lo que mes m' ha fet vore lo que es encara el meu pais, que lo unic que té de hermos y agradable es el sél y la terra, son dos coses; la primera no la puc dir per consideració als meus paisans; la segon es, que el escriure el meu amic el Sueco y yo en la *Donsayna*, no perteneixent á un mateix partit politic, s' ha mirat per els seus y per els meus com una césa del atre mon, y uns y autres han fet d' asó comentaris que dona vergoña saber que han eixit de boca de certes personnes, que en lloc de donar llum donen *fum*, pera mengua de la moderna sivilisació, de la cual se parla molt en lo dia, y yo probaria fasilment, que, fora de Madrit, en España no s' encon-

:

tra mes que escrita y repetida en articles de Diaris y en algunes sesions de corts, (s' enten, escrites.)

Veken ára els homens que saben pensar en ilustrada imparsialitat, si tinc ó no motius pera haber escrit l' article primer del n.º 5 de la Donsayna, tal com está, y si he dit poc ó no en raó de sobra. No vullle pasar avant, per que sé que encara diria mes de lo que combé al consepte sosial y les opinions politiques dels meus compatriotes; y considerant que en tal estat yo no puc ni dec escriure, de broma ni de veres, com manifestí en la meua introduczió del numero 2, desde ara me separe de la redacsio de la *Donsayna*; y si algo escriic en ella hasta que cumplixca el trimestre de la suscripció, será per lo compromis que tinc en lo meu amic Bernat y Baldovi, suchete apresiable per moltes cualitats sosials, apesar de lo que d' ell puga dir el charlatanisme en sentit personal y politic. Els homens que sinse creures ni presumir de sabios alcansen á distinguir totes les coses, meditanles cada una en son lloc y valor, baix el prinsipi de *tolerancia absoluta*, elevantse en lo pensar y obrar sobre la multitud miserable d' enteniments que no alcansa ni lo que veu, formen una sosietat apart en totes les nasons, que en mes raó podeu dirse sivilisades.

J. M. BONILLA.

Cuant la Reyna Cristina vingué de Fransa en lo mes de mars del añ pasat, un Achuntament de un poblet de la Ribera del Chuquer li presentá un memorialet *en castellano puro, sensillo, y natural*, manifestantli al seu modo, y en lo machor respecte y venerasió, algunes veritats com á melons d' alchér, que, segous noticies, feren riure un ratet de bona gana á la augusta Sñiora. Este memorialet fon copiat en

alguns periodics de la Cort, y de les provinsies; pero habent observát la Corporació munisipal, á qui mos referím, que apesar de la publisitat que havia tengut el tal manifest, ningú fea cas de les seues paraules, y que susuia propiament alló de — «*predicar en desierto sermon perdido*» li paregué molt del cás repetir els seus clamors á la Reyna Isabel, cuant pasá esta per Valensia en lo mes d' Agost ultim, y este segón document, publicat yá en lo *Diarí mercantil*, es el que insertém ara á continuasió, sinse mes obchecte, que el de embrutar un parell de fulles, que mos faltaben pera acabar d' omplir la solfa de la presente *Donsayna*. Diu aixina —

À LA REINA DE ESPAÑA ISABEL SECON.

Sinora :

El mateix achuntament,
Que li feu en Mars pasat
A Cristina un pediment,
Li diu hui á Sa Machestat.—
Que si del paper c' han dit
No s' ha fet cás ara ni antes,
Estant, com estava, escrit
En la llengua de Servantes,
Repetirlo es nesesari
En valensiá ben claret,
Mesclantli també un poquet
De llatí de boticari.
Pues hiá qui té el cap tan dur,
Que sols perque mencha, creix,
Y á estos tals no es lo mateix
El dirlos adios, que ahúr.

Ni es tampoc ninguna mengua,
Que el qué á una Reina idolatra,

Li diga en la seuá llengua

Lo que fan alguns en atra.-

Que de los rústicos lábios

Entre algunas nedades

Salen á veces verdades

Que no las dicen los sábios.

Els que asó, Siñora, escriuen,

Homens de saria y cabás,

No son com aquells que diuen

Ego sum..... y nadie mas;

Pero tampoc es presís

Ser un Sen Tomás de Aquino,

Pera dirli clar y llis

Al pan pan, y al vino vino.

Que si per aixó despues

Hiá algun tonto que els critica,

Sapíá el tal de que eixa es

La pusa que manco els pica.

Y al que vol que uns mentecatos

Parlen com l' Apocalipsi,

Li dirán lo que Pilatos-

«Caballers..... quod scripsi, scripsi.»

Pero, siñora, es fá tart,

Y es hora que la lletuga

Del millor modo que es puga

La aném lligant en espart.

Vos estrañaréu tal volta,

Si algú este escrit nos enseña,

Que una chunta de espardeña

Tinga la llengua tan solta;

Mes no esquiveu la paraula

Que conté este memorial,

Perque eu farieu molt mal,

Si el tirareu baix la taula.-

Que de los rústicos lábios,

Entre algunas nedades

Salen á veces verdades

Que no las dicen los sábios.

Este mon está perdot

Si atra aurora no mos naix,

Perque per dalt y per baix

No mes reina el *gafait*.

Y com tots van buscant coca,
Siga tart, ó siga enhorn,
No hiá prou pasta en lo forn
Pera tapar tanta boca.

La chent que huí mos goberna
Deu asó pendreu en conte,
Si no té ganes que pronte
Cantém la *requia paterna*.

Pues no es temps de avenir mosques,
Y tapar de mél el plát,
Cuant la llum s'hacha apagat,
Y mos quedém tots à fosques.

Dihuit ó vint eorifeos
De cada partit que mana,
S'encaixen en la pavana
Les pesetes y els empleos;

Y el que es home de sa casa,
Y no va á *Sierra-Morena*,
Despues de viure en gran pena,
Mor.... *tamquam tabula rasa*.

Molt posat en l' orde está
En este limbo de Abrám,
El que á aquell que tinga fám
Se li done un trós de pá;

Pero al manco menchem tots,
Pues no es chust que estigam uns
Badallant sempre, y dichuns,
Y atres de farts pegant rots.

Y ya que parlant en plata
La viña té poc raim,
Per qué no mos el partim
Equis partis, y porrafa?

El poble es retrato viu,
Y pintura molt completa
Del chic, que fá la esqueneta
Pera que atre alcance un niu;

Y mentres molt satisfet
Servix de burro i caball,
Esperant pel seu treball
A lo manco un pardalet,
Aquell sampa hasta el parót,
De la gabia el posa dins,

Baixa , li pega un calbót,
Y s' emporta els teulains.

Y despnes de la gran pena
Que sufrix en tal postura,
Sols li queda la blauna,
Que li fà el pes en la esquena.

Este es el PUEBLO , Siñora ,
Que á pesar de tanta oferta ,
Sempre está en la boca uberta ,
Lo mateix antes que ahora .

¿Ni com s' ha de fer may grós ,
Si nunca pot tastar l' olla ,
Y cuant plega alguna molla
Es sempre arrimada al ós ?

Ell patix , súa y treballa ,
Menchant malament , y poc ,
Y el pobret may entra en choc
En este treset en ralla :

Pues si á voltes s' enrecorda ,
Y algun puesto buit divisa ,
Va á la iglesia cuant la misa
Ya está al manco al *sursum corda* .

Que así hiá un tall de escolans ,
Y un planter de acolitets ,
Que tenen curts els roquets ,
Pero molt llargues les mans .

En si la insendiaria tea
De estos nous fills de Israel ,
No es atra , Reina ISABEL ,
Que el *Domine labia mea*. (1)

Este , Siñora , es el crit
De tota eixa chent gandul ,
Que al vore mort á Saúl ,
Mos unfla en—¡viva Davit!

Y demá cantant á duo ,
Com qui chua al quita y pon ,
Dirá—¡viva Salomón !
¡Viva el..... espíritu tuo !!!

(1) Que traduit al valensiá vol dir =

Remedieu pues vos el mal,
Que en la má el remey teniu,
Y penseu bé en lo que diu,
Este cós munisipal.

Ni prengau per tonteries
Lo que nos posa en lo cap
Una chunta, que sols sap
Cullir naps y c'hirivies.—

Que de los rústicos lúbios,
Entre algunas necedades
Salen á veces verdades
Que no las dicen los sábios.

Ni hiá ningú á qui no halague
La igualdad de SIUDADANOS;
¡Fuera tirios y troyanos!
Qui la fasa, que la pague.

Y si la patria perilla,
Tindréu á un poble que ampare
A la ecselsa Reina Mare,
Y á la augusta Reina Filla;
Sinse que nos falte may
El fiel afecte labriego
De=Ramon, Toni, Chuan, Diego,
Pere, Andréu, Baoro y Blay.

José Bernat Baldoví,
(molt amigacho del Sueco.)

LOS MISTERIOS DE PATRAIX.

MISTERIO QUINTO.

EL TRAGUET, LA EIXERINGA, Y..... LO QUE VULLGUEN.

Bo será que avans de descorrer el vel, que deixarem caure el dumenche pasat sobre la covarcheta dels verderols, prengám un cordial, ó cuansevol atra begudeta confortativa, pera po-

der continuar sinse desmayarmos la relació de tot este *tu-autem*; perque mos vā á susuir propiament lo que diuen els peixcadors de caña «cuant mes adins, mes grosos» =

En efecte lo e' ham contat hast' ara vē á ser pepitoria, y arrós al forn comparativament en lo que referirém d'ara en avant, y baix d'este supost, no hiá mes que ferse un animo, y vinga lo que Deu vullga.

El teatro representa en este misteri l' interior de la habitació de Casi-miro Sardínola, que per sert té tan mala facha com *l'argelina*. Al alsar el teló apareixen sentats á vora el foc en un rincó de la cuina la Sargantaneta, el Tio Pere, y el amo de casa. Davant d'ells, y damunt d'aquella tauleta coixa, que nomenarem en lo capitul primer, al fer l'inventari de *los bienes muebles* de la casa del cresol ensés, es divisa una ampolla de mich canter, que está ya á les ultimes boquechaes, y á la que li servixen de escolta un plat de sardines frechides en oli de setrill de barquero, un atre de lleu en salseta, cuya olor y prespectiva son capas de ferll tirar per la boca á cuansevol que tinguera dos ulls en la cara, y per ultim un grapat de tramusos, caca-huet, y otros varios adherentes propis, y peculiares de un *ambigú* de camalet.

El Tio Pere no porta ya la cofia: en un rapte de *entusiasmo* de quatre dits, la refilá dalt l'escudeller, aon permaneix pasiva espectadora d'aquell *desahogo patriotico*. Roch com un titot, despitralat, y en dos ulls com dos tomates, no solta de la mà ni sixquera per cumpliment

un disforme gotás de vidre, cosin-chermá del que està de mostra actualment en la famosa orchateria del carrer de la Nau, y que té prou cuidado de omplirli en cuant en cuant l' amigacho Sardinola.

La Sargantaneta trista y pensativa, tremulant y plena de curruixes, s' arrima tot lo que pot capa son pare, mirant de reull *al interesante joven*, que fá els honors del convit, y que li ha repetit ya per tres ó quatre voltes esta seductora frase de *galanteo*— «Chica, Marieta, ¿que tu no 'l tastes?» — La pobra no sap lo que li pasa; ella creia haber lluit el seu garbo aquella nit en algun sarau de guitarra y pandero, ú sesteta de carrer; y sinse saber com, s' encuentra á portes tancades entre mich del fill de s' agüelo, que està ya mes madur c' un albercoc del sol del corbo, y del infame tort, que li tira com qui no eu fá alguns requiebros y ullaetes, y hasta corses de tramusos en tot lo descaro y poca vergoña del mon.

A tot asó, y lo que mos deixém en lo tinter, el Tio Pere ya no en vol mes; li ha caigut el got de la má esquerre, y s' ha quedat adormít com un charnego. Casi-miro fá com qui el desperta pera asegurarse bé del grau de modorra, que embarga els seus sentits. Ni una descarrega de artilleria li fará fer fil trencat; perque si no mos engañem en lo conte, sen ha encaixat en lo cos tretse michetes. Ya ronca: ¡eu! ¡y que li entren mosques!!!

Ara vé el capellet mes grós. Ningú s' asuste, caballers. *A golpe de mar, pecho sereno;* bon

animo, y Deu provirá què no serà rés.

«*Es ya llegada la hora,* (diu el tort entre dents,) els teulains estan baix lo filat, y si no es romp la tortora, molt será que s'escapen»

Dixit, y alsautse poquet á poquet, sen ix capa el corral, aon tenia á prevensió l'aca aparellada, la entra de repent dins de casa, sampa una eixeringa, *de mayor calibre*, que á falta d'atra arma de foc estava arrimada darrere la porta del estudi, y apuntantse en ella á la Sargantaneta, li diu molt serio, y determinat—
«Si et meneches, t' énsenc» —

Considere el lector com se quedaria la pobra chica á la vista de una figura tan infernal, que la amenasaba de mort en aquella traïdora culebrina, que ella (com á cuansevol atra li ha guera susuit) havia pres per un trabuc de boca de campana.

«¡Ay! ¡ay!» esclamá la infelis, y caygué rendona com una pilota!!

Aprofitant entones el infame Sardinola la ocasió, (que la soLEN pintar calva, com estava ell,) la posá en dos sarpaes dalt de l'aca, entravesada á estil de taleca de pallús, obrigué la porta del carrer en gran sigilo, puebhá á-cavall ell també, y sinse aguardar raons, amolla á escape per aquells carrers deixantse al Tio Pere—

Prop del plateret de lleu,
Que este misteri mos marca,
Y en los dos brasos en creu
Roncant com un Patriarca.

(Encara no s' acabat.)

CORRESPONDENCIA DONSAYNIL.

*Ciertos escritos, Señores,
Que vienen de....., no se donde,
Perdonennos sus autores,
Si están.....donde corresponde.
Pero aquells que tenen sal,
Canella, y pimento roch,
Vorels ballar dona goch
En la donsaina y tabál.*

A esta segon classe perteneix sinse ducte la siguiente carteta, que mos ha remitit aquell llauradoret de la ribera baixa, que es ya amigacho antic dels nostres lectors—

Siñors redactors de la DONSAYNA:

Molt siñors meus: Gran agravi m' han fet en este últim número, perque sabent que estic

yo así, y que tinc sis paranises molt serteres, y ben asevaes, van vostés á demanarlos coll-verts á atres amics, que no tenen ni la meua proporsió, ni els meus desichs de servirlos. Atra volta que no els susuixca, y per ara—

«Ahi els envie en un fardo
Un boix, un piulo, un morell,
Una garsa, un fumarell,
Un coll-vert, y un bragat-pardo.»

Ítem mas: Alguns amigachos d' espardeña, quels apresien á vostés molt, sabedors d' alló dels auonims, han tingunt una chunta presidida per l' aguelo Mentireta, (*digno colaborador de la Donsayna*) y han determinat en ella escriurelos *la adjunta epistola*—

Nuestros mas estimados Sueco y Nap-y-Col: El seu paperito nos dona algunos ratos de diversion; pero el gusto se mos torna aygua de beure que algunos petates c—tintas, que no son buenos para otra cosa, les andan criticando si son frechidas ó torradas.

No fasen ustedes masa caso de quente que tira la piedra, y amaga la mano, ni lo prengan tan á fuerte, porque esos que els envian semecantes androminos todo es tirria que les tienen de vore que cantan claro; y no ni haurá ninguno d' ellos asentado en la seuas suscription.

Se conose que no solamente en la Ribera y l' Horta hay quente baca de delante, que tambien van *algunos* á cuatro camas en las siudas papulosas—

Y ya no estrañamos meaca
Que s' estile el portar bós,

Cuando hay tantos (1) con casaca,
Que debieran durne dos.

ATRA CARTETA.

Valensia 11 del mes dels gats del any 1845.

SIÑORS NAP-Y-COL Y SUECO.

Molt siñors meus: Soc un suscriptor á la Donsayna, y per lo mateix m' alegraria que posaren en cuanseyol tocata les notisies siguientes (2)

Ara pase á suplicarlos un favor, y es que vechen de tocarlos un fandanguet als redactors del primer y segon Arlequin, perque caygui en la tonteria de ferme suscriptor d' ells, y despues que nos oferiren tantes coses, y tan grosses, y tan goloses, y nos tragueren *els cuens*, que es lo mes dolorós, dihuen per asi que s' han fet tres pasos arrere.

Pásenho vostes bé, y continuen en tocarnos cosetes alegretes, que per sert nos divertixen molt, y será sempre de vostés reconegut amic y suscriptor á la Donsayna—

CUETA EL PEIXCADOR.

(1) Asó vá dirichit *unicament* als autors dels anonims.
Nota del mateix llaurador.

(2) No podem insertar les notisies que mos dóna el bon Cúeta, perque hiá moros en la costa, y si-mos agafen..... mos s' emportarán á Marruecos.

TABALET.

L' afisió á la poesia, y els adelantos en esta seductora llengua de les calandries, y rosiñols, es ván desenrollant en mes forsa quel rabo de una anguila maresa de quatre lliures, desde l' aparisió de la nostra *Donsayna en las floridas*, y *risueñas margenes del Turia*. Proba d' asó es la multitud de cartetes en vers—

«Que venen capa Madrit
Desde Valensia del Sit»

Una en tenim á la vista, que la insertariem en molt gust, si al amic, á qui vá dirichida, no li haguera encarregat formalment *el secret* el autor, que mos pareix deu ser un tal *Chaumet*. Aixina comensa—

M' alegre que sigues franc,
Pues es condisió d' estima,
Que ants de ficarse en lo fanc
Cante un home la gallina—etc. J. G.

PROFESIA.

*Pasarán aqui en España
Por detras ó por delante,
Cosas de rareza estraña
Avans que este gallet cante.*

Madrid. Imprenta de Sanchiz, calle de Jardines, número 36.